

Олександр СКАКАЛЬСЬКИЙ  
Дніпропетровська обласна державна адміністрація

## ЕКОЛОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ У СИСТЕМІ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ВЛАДИ

Розглядається значення екологічного моніторингу в системі діяльності регіональної влади щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності громадян. Сталий розвиток регіону Придніпров'я, державне управління цим процесом вимагають розробки сучасної природоохоронної політики, яка б ґрунтувалася на різнобічній і глибокій інформаційній базі щодо динаміки екологічного стану Дніпропетровської області. Органи регіональної влади відповідають за діяльність моніторингових структур, які забезпечують оптимальні за кількістю та розміщенням місця, параметри й періодичність спостережень за довкіллям, що дає змогу приймати відповідні рішення на всіх рівнях відомчої й загальнодержавної природоохоронної діяльності. Пріоритет природоохоронної діяльності регіональної влади визначається в межах регіональної цільової екологічної «Програми моніторингу довкілля Дніпропетровської області». Досліджується механізм формування та використання органами державної влади результатів спостережень за компонентами біосфери, оцінки і прогнозу змін у навколишньому середовищі з метою державного управління природоохоронною діяльністю на регіональному рівні.

Ключові слова: екологічна політика, регіональна природоохоронна діяльність, екологічний моніторинг, суб'єкти моніторингу, база екологічної інформації, прогнози екологічних змін.

### *Oleksandr Skakalskyi. Ecological monitoring in the system of nature protection activity of the regional authorities*

The article considers the value of the ecological monitoring in the system of activity of regional power in relation to protection of natural environment, rational use of natural resources and providing ecological safety of vital functions of citizens. Steady development of Prydniprova region, public administration by this process require development of modern nature protection policy which would be based on a many-sided and deep informative base in relation to the dynamics of the ecological state in Dnipropetrovsk oblast. The regional authorities are responsible for activity of monitoring structures which provide optimum after an amount and place, parameters and periodicity of controlling the environment; that enables to accept the proper decisions on all levels of departmental and national nature protection activity. The priority of nature protection of regional authorities' activity is defined within the limits of the regional target ecological program «Program of monitoring of environment of the Dnipropetrovsk oblast». The mechanism of forming and use of state power of results of looking organs after the components of biosphere, estimation and prognosis of changes, in an environment with the purpose of state administration by a nature protection at the regional level is investigated.

Key words: ecological policy, regional nature protection activity, ecological monitoring, monitoring subjects, base of ecological information, prognoses of ecological changes.

Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини – невід'ємні умови сталого економічного та соціального розвитку України. Задля державного управління соціально-економічними процесами в досягненні цілей сталого розвитку необхідна розробка відповідних критеріїв та показників. Важливим у цьому процесі є індекс екологічної сталості, що за змістом становить визначальний компонент системи національної безпеки країни. Саме ці індикатори сталого розвитку і мають формувати національні пріоритети в екологічній політиці та їх імплементацію на регіональному рівні.

Суттєвий внесок у дослідження державно-управлінських проблем організації системи моніторингу як важливої частини природоохоронної діяльності регіональної влади зробили науковці Придніпровського наукового центру НАН України і МОН України (м. Київ) М. А. Хвесик, В. В. Пилипенко, учені Українського науково-дослідного інституту екологічних проблем (м. Харків) Є. В. Варламов, В. А. Квасов, І. К. Решетов, О. Е. Леонова та ін.

Особливе місце в дослідженнях щодо розробки та обґрунтування методології вибору стратегії сталого розвитку та наукових основ регіональної системи екологічного моніторингу займає Інститут проблем природокористування та екології НАН України (м. Дніпропетровськ), роботи А. Г. Шапара, Г. Г. Шматкова, В. О. Шевченка, Є. Л. Бондаренка, О. Ю. Кононенко.

Мета дослідження полягає в тому, щоб розкрити процес реалізації регіональних цільових екологічних програм у частині забезпечення безперервності екологічних спостережень та узгодженості збору і використання інформації органами державної влади на регіональному рівні.

Відповідно до мети в статті поставлені такі завдання:

- розглянути сутність та значення системи моніторингових досліджень для практичної природоохоронної діяльності держави;
- визначити функції та компетенції органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, розглянути управлінські механізми реалізації регіональних екологічних програм;
- розкрити структуру відповідальних органів державної влади, задіяних у моніторинговій діяльності на регіональному рівні;
- вивчити механізм участі всіх суб'єктів системи моніторингу, структурно-організаційну, науково-методичну та технічну бази функціонування цієї системи на регіональному рівні;
- сформулювати правові засади функціонування системи моніторингу в Дніпропетровській області;

– викласти рекомендації щодо шляхів удосконалення природоохоронної політики на регіональному рівні в частині моніторингової екологічної діяльності.

Важливим завданням держави за Законом України (ст. 20) «Про охорону навколишнього природного середовища» є створення державної системи моніторингу довкілля та проведення в його межах спостережень за станом навколишнього природного середовища і динамікою рівнів його змін [4]. Моніторинг розуміють як сукупність спостережень за певними компонентами біосфери, результати яких утворюють інформаційну систему даних, оцінки і прогнозу змін у стані навколишнього середовища з метою виділення антропогенних складників цього процесу на тлі природного середовища. Екологічний моніторинг навколишнього середовища – це оптимальні за кількістю та розміщенням місця, параметри й періодичність спостережень за довкіллям, що дають змогу органам державної влади приймати відповідні рішення на всіх рівнях відомчої й загальнодержавної природоохоронної діяльності.

На сьогодні у державній системі моніторингу довкілля функцію спостережень та інформаційного забезпечення виконують такі суб'єкти системи моніторингу: Міністерство екобезпеки та природних ресурсів України, Міністерство агрополітики України, Держжитлокомунгосп, Державне агентство водних ресурсів, Державне агентство лісових ресурсів, Державне агентство земельних ресурсів. Виконання моніторингових функцій покладено також на регіональні органи державної влади та на підприємства, установи й організації, діяльність яких призводить або може призвести до погіршення стану довкілля.

Основними нормативними актами, що регламентують діяльність цих суб'єктів державної системи моніторингу довкілля, є постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації та проведення моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря», «Про затвердження Порядку здійснення державного моніторингу вод», «Про затвердження Положення про моніторинг земель», «Про затвердження Положення про моніторинг ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення».

Існуюча система моніторингу довкілля базується на виконанні розподілених функцій між її суб'єктами і складається з підпорядкованих їм підсистем. Кожна підсистема на рівні окремих суб'єктів системи моніторингу має свою структурно-організаційну, науково-методичну та технічну бази. Загальнодержавна система моніторингу довкілля – це багаточільова, багаторівнева, відкрита інтегрована система, яка функціонує на національному, регіональному, відомчому, локальному рівнях.

За чинним законодавством підприємства, установи і організації незалежно від їх підпорядкування і форм власності, діяльність яких

призводить чи може призвести до погіршення стану довкілля, зобов'язані здійснювати екологічний контроль за виробничими процесами та станом промислових зон, збирати, зберігати та надавати дані й узагальнену інформацію органам державної влади. Більш детально ці завдання визначені в «Методиці оцінки ефективності реалізації регіональних природоохоронних та державних (загальнодержавних) цільових екологічних програм» [3].

Суб'єкти системи моніторингу зобов'язані забезпечувати:

– спостереження (збір інформації) за станом довкілля через підпорядковані їм мережі;

– використання уніфікованих методик спостереження, проведення лабораторних аналізів на базі єдиних приладів і систем контролю;

– створення банків даних для їх багаточільового колективного використання за допомогою єдиної комп'ютерної мережі, яка забезпечує автономне і спільне функціонування складників цієї системи та взаємозв'язок з іншими інформаційними системами, які діють в Україні і за кордоном.

Організаційно система моніторингу ґрунтується на використанні існуючих суб'єктів моніторингу і функціонує на основі єдиного нормативного, організаційного, методологічного і метрологічного забезпечення та уніфікованих компонентів цієї системи. Структурно регіональна система моніторингу складається з таких предметних складників довкілля:

– локальні системи моніторингу (організуються на рівні окремих ділянок територій з підвищеним антропогенним навантаженням – зони впливу потенційно небезпечних підприємств, акваторії водосховищ тощо);

– відомчі системи моніторингу (входять відомства, які є суб'єктами загальнодержавної системи моніторингу);

– об'єктові системи моніторингу (діють на окремих підприємствах чи їх сукупності, тобто на об'єктах, яким притаманні однакові властивості з точки зору впливу на довкілля або згідно з їх призначенням).

Інформація, що зберігається в системі моніторингу, використовується для прийняття рішень у галузі охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та екологічної безпеки органами державної влади та органами місцевого самоврядування і надається їм безкоштовно відповідно до затверджених регламентів інформаційного обслуговування користувачів системи моніторингу та її складових частин. Спеціально підготовлена інформація на запит користувачів підлягає оплаті за домовленістю, якщо інше не передбачено нормативними актами або укладеними двосторонніми угодами про безкоштовні взаємовідносини постачальників і споживачів інформації [7].

Однією з головних умов одержання об'єктивної інформації під час проведення моніторингових досліджень є визначення меж конкретного об'єкта. У складних географічних умовах елементарною просторовою одиницею доцільно вважати територію водозбору (басейну) ріки. Просторова структура екологічного моніторингу на адміністративній території базується на мережі основних і додаткових пунктів постійного спостереження (ППС). Основні ППС розміщені в межах 6 – 16 км кв., вони формують регіональну моніторингову мережу, яка зв'язана з європейською мережею ППС. Кількість таких пунктів на території кожної адміністративно-територіальної одиниці залежить від її площі. У міській місцевості для організації локального моніторингу навколо промислових підприємств із значними викидами забруднювальних речовин в атмосферу закладаються додаткові пункти постійного спостереження.

Нині ведеться значна робота щодо формування автоматизованого моніторингу навколишнього середовища, тобто системи автоматичного спостереження спеціалізованими аналітичними станціями, які сьогодні починають поширюватися з пілотних проектів міжнародних програм співробітництва України з Європейським Союзом. Зокрема, це стосується Державної цільової екологічної «Програми екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро та поліпшення якості питної води», «Програми формування та розвитку національної екологічної мережі», «Комплексної програми протиаварійного захисту басейну річки Тиса» та ін. [6].

Важливим новітнім інструментом моніторингових досліджень стають сьогодні географічні інформаційні системи (ГІС), що є системами апаратно-програмних засобів та алгоритмічних процедур, розроблених для цифрової підтримки, поповнення, аналізу та математико-картографічного моделювання. ГІС-технології використовуються в моніторингу тоді, коли потрібне оперативне керування природними ресурсами для швидкого прийняття рішень. За деякими оцінками 80 – 90 % всієї інформації можна подати у вигляді ГІС, їх використання дає можливість збирати інформацію, надавати її в зручному вигляді та маніпулювати даними, що мають просторову прив'язку. Застосування ГІС-технологій на практиці екологічного моніторингу та екологічного управління в цілому дає змогу по-новому подивитися на проблему, комплексно її проаналізувати та запропонувати висококваліфіковані висновки та прогнози, попередити надзвичайні екологічні ситуації антропогенного походження в загальнодержавному масштабі.

Система моніторингу довкілля регіону Придніпров'я є частиною загальнодержавної системи моніторингу довкілля України та національної інформаційної інфраструктури, сумісної з аналогічними

системами інших країн. Програма соціально-економічного та культурного розвитку Дніпропетровської області на 2015 р. визначає одним із головних завдань регіональної влади «...впровадження розроблених заходів, що повинні забезпечити вдосконалення регіональної системи моніторингу довкілля ... підвищення рівня виконання її основних функцій, а саме: виявлення критичних чинників антропогенного впливу на довкілля та стан здоров'я населення, розширення знань про екологічний стан навколишнього природного середовища, поліпшення оперативності та достовірності інформаційного обслуговування органів державного управління, місцевого самоврядування та громадськості, більш якісного обґрунтування виконання природоохоронних заходів» [2].

Ця мета може бути досягнута шляхом інтеграції потенціалу та координації зусиль суб'єктів системи моніторингу, забезпечення безперервності спостережень за складниками довкілля, узгодженості та прогресивності нормативного, методичного, технічного та організаційного забезпечення мереж спостережень, впровадження передових інформаційних технологій і створення баз даних про стан складників довкілля. Система моніторингу довкілля регіону є другим рівнем державної системи моніторингу довкілля, яка діє в межах адміністративних кордонів Дніпропетровської області. Система складається з локальних та відомчих систем моніторингу довкілля і забезпечує виконання загального, кризового та фонових моніторингу довкілля.

Функції центру регіональної системи моніторингу довкілля Дніпропетровської області виконує Департамент екології та природних ресурсів Дніпропетровської облдержадміністрації. Інтеграція елементів відомчих мереж в єдину систему моніторингу довкілля відбувається шляхом утворення організаційних та інформаційних зв'язків для забезпечення виконання функцій обласної системи моніторингу довкілля (ОСМД) і досягнення єдиної мети. Така інтеграція не передбачає адміністративного перепідпорядкування і залишає елементи відомчих мереж у відомчій належності.

Одним із пріоритетів природоохоронної діяльності регіональної влади є виконання регіональної цільової екологічної «Програми моніторингу довкілля Дніпропетровської області», за якою існуюча ОСМД базується на виконанні розподілених функцій її суб'єктами і складається з підпорядкованих їм підсистем [1].

Функціонування цієї системи на регіональному рівні забезпечують такі основні суб'єкти екологічного моніторингу: Департамент екобезпеки та природних ресурсів Дніпропетровської облдержадміністрації; Державна екологічна інспекція в Дніпропетровській області; Дніпропетровський обласний центр з гідрометеорології; Обласна санітарно-епідеміологічна служба;

Обласне виробниче управління водних ресурсів; Обласне управління земельних ресурсів; Обласне управління лісового та мисливського господарства.

Система інформаційної взаємодії відомчих підсистем моніторингу доквілля передбачає збір та обмін інформацією на регіональному рівні. Збір та аналітичний контроль даних щодо стану навколишнього природного середовища в Дніпропетровській області ведеться за основними сферами природного середовища:

- моніторинг якості повітря;
- моніторинг стану вод суші;
- моніторинг прибережних вод;
- моніторинг стану ґрунтів;
- моніторинг показників біологічного різноманіття;
- моніторинг радіаційного випромінювання;
- інформаційна взаємодія.

Протягом останніх років згідно з ОСМД ведеться аналітичний контроль за станом викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від 630 стаціонарних джерел викидів на 136 підприємствах області, у тому числі на 23 екологічно небезпечних об'єктах. Щорічно відбирається та аналізується до 3 тис. проб промислових викидів та виконується понад 18 тис. аналізів за 26 показниками. Органами Держекоінспекції регулярно перевіряється діяльність 30 лабораторій промислових підприємств щодо виробничого контролю за станом навколишнього середовища.

Дніпропетровський обласний центр з гідрометеорології проводить спостереження за рівнем забруднення атмосферного повітря на стаціонарних та маршрутних постах спостереження щорічно в межах 78 тис. проб атмосферного повітря. У визначенні показників забруднення важкими металами бере участь Київська регіональна лабораторія, а бенз(а)піреном – Донецька регіональна лабораторія. У 2014 р. лабораторії регіону провели повне спостереження за забрудненням атмосферного повітря: за станом забруднення атмосферного повітря у м. Дніпропетровськ дослідження проводяться на 7 стаціонарних постах спостереження, у м. Дніпродзержинськ – на 4 стаціонарних постах, у м. Кривий Ріг – на 5 стаціонарних постах [5].

З метою забезпечення розвитку системи моніторингу навколишнього природного середовища міста шляхом її модернізації та вдосконалення систем управління даними як основи для ухвалення управлінських рішень у 2013 – 2014 рр. на сесіях Дніпропетровської обласної ради розглядалися питання «Про автоматизовану систему екологічного моніторингу навколишнього природного середовища». Згідно з рішеннями обласної влади 32 підприємства зобов'язані провадити до кінця 2015 р. автоматизовані системи моніторингу навколишнього природного середовища.

До мережі моніторингового спостереження за станом водних ресурсів входять лабораторії обласної СЕС, міських водоканалів, Дніпропетровського регіонального центру з гідрометеорології, Держекоінспекції та гідролого-меліоративної експедиції Дніпропетровського обласного управління водних ресурсів. Інформаційну базу моніторингового архіву у 2014 р. склали результати відборів понад 15 тис. проб води водойм на фізико-хімічні дослідження, близько 10 тис. проб – на мікробіологічні дослідження та 4 578 проб – на вірусологічні дослідження.

Важливим завданням забезпечення моніторингових досліджень є контроль за роботою всіх ланок системи, вивчення достовірності і перевірка методично-технічного забезпечення регіональною владою. Зокрема, інспекторським складом Держекоінспекції протягом 2014 р. перевірено понад 1 470 об'єктів, здійснено 3 649 ресурсних перевірок додержання вимог природоохоронного законодавства. За результатами перевірок складено 4 805 протоколів про адміністративні правопорушення, до адмінвідповідальності у вигляді штрафів притягнуто 2 874 відповідальних осіб на загальну суму 760 036,0 грн. Для відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення природоохоронного законодавства, у тому числі і за результатами аналітичного контролю, до підприємств, організацій та громадян області подано 303 позови на суму 28 306 227,0 грн. Протягом 2014 р. стягнуто 246 збитків на загальну суму понад 2,5 млн грн. До органів прокуратури передано 30 матеріалів щодо порушення природоохоронного законодавства, за якими відкрито 19 карних справ [5].

Важливою частиною загальнонаціонального моніторингу доквілля є система «Придніпров'я», створена в 1993 р. на базі Дніпропетровського Інституту проблем природокористування та екології НАНУ. Цей регіональний блок моніторингу побудований на принципах системності, комплексності, модульності, ієрархічності та паралельно-послідовної етапності введення в експлуатацію різних рівнів системи. У системі «Придніпров'я» нагромаджено величезний банк екологічної інформації. Постійно контролювати викиди та скидання, поширення в навколишньому середовищі токсикантів надзвичайно складно та дорого, тому в цій системі створено банк інформації, в якому функціонують моделі різних процесів [7].

Для контролю на території регіону вибрані точки комплексного спостереження за компонентами навколишнього середовища з урахуванням техногенних, ландшафтних, геологічних, кліматичних особливостей. Дніпропетровська область поділена на шість моніторингових полігонів, один із яких характеризується найкращими показниками стану доквілля і приймається за фоновий. У вибраних точках кожного полігону за особливим регламентом постійно та

обов'язково ведуться комплексні спостереження, що дозволяє корелювати цю цінну екологічну інформацію. У зв'язку з цим у кожній точці здійснюється відбір проб повітря, ґрунтів, підземних вод, рослинності. До точок додається наявна статистична інформація про стан здоров'я, а в разі потреби – організовуються спеціальні спостереження за впливом забруднювачів на здоров'я громадян.

Екологічні проблеми Дніпропетровської області останніми роками залишаються досить складними, значну частину з них можна віднести до загальнонаціональних екологічних проблем. За оцінкою установ НАН України за ступенем забруднення майже вся територія області належить до категорії дуже забрудненої, більш ніж третина – до надзвичайно забрудненої. Важливе значення в природоохоронній діяльності регіональної влади має система моніторингових спостережень, використання якої дозволяє відслідковувати динаміку в навколишньому середовищі, забезпечувати екологічною інформацією всі зацікавлені установи та підприємства, складати прогнози можливих змін у довкіллі. З аналізу існуючої системи моніторингу довкілля в Дніпропетровській області можна зробити такі висновки:

- суб'єкти ОСМД у межах своєї компетенції проводять відбір проб та лабораторний аналіз складників довкілля відповідно до загальнодержавних та відомчих програм і методик;

- з метою подальшого забезпечення виконання заходів, покладених законодавством України на регіональні органи державної влади щодо створення та забезпечення функціонування ОСМД, у 2015 р. в області передбачено на ці потреби майже 6 млн грн;

- органи державної виконавчої влади, місцевого самоврядування одержують інформацію про стан довкілля від суб'єктів моніторингу за запитом до них з річних форм звітності або оперативно (у випадках виникнення надзвичайних ситуацій);

- отримані дані нагромаджуються в організаціях, які здійснюють аналіз (наразі все більше в електронному вигляді);

- кожний суб'єкт моніторингу звітує перед закладами національного рівня (відповідними міністерствами, комітетами) кожні півроку, рік (деякі – щоквартально);

- керуючий вплив на природокористувачів виконує Департамент екології та природних ресурсів ОДА, інші суб'єкти моніторингу діють самостійно в межах своєї компетенції.

Водночас існує чимало практичних проблем у функціонуванні регіональної системи моніторингу довкілля, які полягають у роз'єднаності служб спостереження і розпорошення інформації по суб'єктах системи, по підприємствах-природокористувачах. Це призводить до того, що використовується лише незначна частина

наявної інформації, що загострюється ще й методичною несумісністю цих спостережень деяких відомчих служб. Недостатня розвиненість мережі спостережень, технічна та моральна застарілість матеріальної бази лабораторій більшості суб'єктів моніторингу призводить до безконтрольності в роботі підприємств-забруднювачів, продовження викидів у неконтрольованих пунктах тощо.

З метою поліпшення екологічної ситуації в Дніпропетровській області, розвитку регіональної системи моніторингу довкілля та з урахуванням майбутніх можливостей по децентралізації влади в Україні, розширенню повноважень регіональної влади необхідно внести до першочергових завдань місцевих органів влади такі завдання:

- виділити першочергово в умовах розширення місцевих повноважень кошти на розроблення та впровадження уніфікованих підходів і програмного забезпечення для узагальнення та подання екологічної інформації та результатів її оцінки з використанням ГІС-технологій;

- провести модернізацію та переоснащення засобів аналітичного контролю служб спостережень за станом природних об'єктів у Дніпропетровській області;

- ввести вагому фінансову та адміністративну відповідальність усіх суб'єктів та їх керівництва за оперативність надання та об'єктивність інформації за ОСМД щодо динаміки змін у навколишньому природному середовищі регіону;

- забезпечити проведення регулярних звітних засідань обласної та місцевих координаційних рад з питань екології та використання природних ресурсів за темою виконання завдань ОСМД щоквартально;

- розширити участь громадськості у виконанні завдань ОСМД, регулярно (раз на місяць) проводити засідання Обласної координаційної ради з питань екології та використання природних ресурсів за темою «Про стан функціонування та вдосконалення регіональної системи моніторингу довкілля» за участю керівництва та фахівців районних та міських рад, відділів Держкомзему, міських та районних СЕС, громадських організацій та підприємств-забруднювачів регіону;

- зробити щомісячними проведення засідань колегій райдержадміністрацій області з питань виконання заходів і завдань регіональної цільової «Програми поліпшення екологічного стану Дніпропетровської області за рахунок зменшення забруднення довкілля основними підприємствами-забруднювачами на 2007 – 2015 роки» в частині питань моніторингових спостережень;

- організувати у всіх районах та містах області місцеві громадські

слухання на тему: «Вплив виробничої діяльності на навколишнє природне середовище та шляхи поліпшення стану довкілля в умовах децентралізації влади».

### **Список використаних джерел / List of references**

1. **Програми** моніторингу довкілля Дніпропетровської області. – Режим доступу : [www://ecodnepr.dp.ua](http://ecodnepr.dp.ua) [Prohramy monitorynhu dovkillia Dnipropetrovskoi oblasti. – Rezhym dostupu : [www://ecodnepr.dp.ua](http://ecodnepr.dp.ua)].

2. **Програма** соціально-економічного та культурного розвитку Дніпропетровської області на 2015 р. – Режим доступу : [oblrada.dp.ua/official-records/social-program](http://oblrada.dp.ua/official-records/social-program) [Prohrama sotsialno-ekonomichnoho ta kulturnoho rozvytku Dnipropetrovskoi oblasti na 2015 r. – Rezhym dostupu : [oblrada.dp.ua/official-records/social-program](http://oblrada.dp.ua/official-records/social-program)].

3. **Про затвердження** Методики оцінки ефективності реалізації регіональних природоохоронних та державних (загальнодержавних) цільових екологічних програм : наказ Міністерства екології та природних ресурсів України № 491 від 15 жовт. 2012 р. – Режим доступу : [www//zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z2146-12](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z2146-12) [Pro zatverdzhennia Metodyky otsinky efektyvnosti realizatsii rehionalnykh pryrodokhoronnykh ta derzhavnykh (zahalnoderzhavnykh) tsilovykh ekologichnykh program : nakaz Ministerstva ekolohii ta pryrodnykh resursiv Ukrainy № 491 vid 15 zhovt. 2012 r. – Rezhym dostupu : [www//zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z2146-12](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z2146-12)].

4. **Про охорону** навколишнього природного середовища : Закон України № 41 від 25 черв. 1991 р. – Режим доступу : [www//zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0041-91](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0041-91) [Pro okhoronu navkolyshnoho pryrodnoho seredovyscha : Zakon Ukrainy № 41 vid 25 cherv. 1991 r. – Rezhym dostupu : [www//zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0041-91](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0041-91)].

5. **Регіональна** доповідь про стан навколишнього природного середовища в Дніпропетровській області за 2013 рік. – Режим доступу : [www://ecodnepr.dp.ua](http://ecodnepr.dp.ua) [Rehionalna dopovid pro stan navkolyshnoho pryrodnoho seredovyscha v Dnipropetrovskii oblasti za 2013 rik. – Rezhym dostupu : [www://ecodnepr.dp.ua](http://ecodnepr.dp.ua)].

6. **Хвесик М. А.** Екологічна криза в Україні: соціально-економічні наслідки та шляхи їх подолання / М. А. Хвесик, А. В. Степаненко // Економіка України. – 2014. – № 1. – С. 74 – 86 [Khvesyk M. A. Ekolohichna kryza v Ukraini: sotsialno-ekonomichni naslidky ta shliakhy yikh podolannia / M. A. Khvesyk, A. V. Stepanenko // Ekonomika Ukrainy. – 2014. – № 1. – S. 74 – 86].

7. **Шматков Г. Г.** Система регіонального екологічного моніторингу СЭМ «Придніпров'я» // Екологія і природокористування : зб. наук. пр. ІППЕ НАН України. – Д., 2001. – Вип. 3. – С. 131 – 134 [Shmatkov H. H. Systema rehionalnoho ekolohichnoho monitorynhu SЭM «Prydniprovia» // Ekolohiia i pryrodokorystuvannia : zb. nauk. pr. IPPE NAN Ukrainy. – D., 2001. – Vyp. 3. – S. 131 – 134].

*Надійшла до редколегії 17.08.15*

## **ДЕРЖАВНА СЛУЖБА**

УДК 35

Євгенія ГРАЙНЕР

*Національна академія державного управління  
при Президентіві України*

### **ПОБУДОВА МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ: АДАПТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ**

Досліджуються проблемні питання якісної побудови моделі державної служби в Україні. Аналізуються різноманітні підходи до визначення поняття «державна служба» в зарубіжних країнах, зокрема країнах ЄС, та в національній доктрині державного управління. Розглядаються різноманітні аспекти, що впливають на побудову моделі державної служби. Визначаються окремі проблемні питання, які постають перед усіма сучасними моделями державної служби, а також шляхи і напрями їх вирішення з урахуванням національних особливостей в Україні. Обґрунтовується необхідність теоретичного аналізу зарубіжного досвіду побудови національних моделей державної служби з метою пошуку оптимальних методів вирішення сучасних проблем державно-управлінського характеру.

Ключові слова: модель державної служби, державна служба, державне управління, розвиток моделі державної служби, зарубіжні моделі державної служби.

#### ***Yevheniia Hrainer. A public service model formation in Ukraine: foreign experience adaptation***

The quality problems of model constructing of public service in Ukraine are investigated. The author analyzes various approaches to the definition of «public service» in foreign countries, including the EU, and at the national doctrine of public administration. We consider various aspects affecting the construction model of public service. Identify the specific issues that face upon all modern models of public service,

© Грайнер Є. В., 2015